

Гострий ускладнений панкреатит: принципи хірургічної тактики з використанням мініінвазивних технологій і стандартних операцій

В. П. Андрищенко¹, О. Т. Гірняк², Д. В. Андрищенко¹

¹Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького,
²Комунальна клінічна лікарня швидкої медичної допомоги, м. Львів

An acute complicated pancreatitis: principles of surgical tactics, using miniinvasive technologies and standard operations

V. P. Andriushchenko¹, O. T. Girniak², D. V. Andriushchenko¹

¹Danylo Galytskyi Lviv National Medical University,
²Clinical Hospital of Medical Emergencies, Lviv

Реферат

Мета. Опрацювати хірургічну тактику у хворих із гострим ускладненим панкреатитом (ГУП) із використанням мініінвазивних технологій (МІТ) і стандартних хірургічних втручань.

Матеріали і методи. Оперовано 170 пацієнтів із ГУП. В основній групі (109 пацієнтів) застосовували МІТ, у порівняльній групі (61 пацієнт) виконували стандартні операції.

Результати. МІТ як «остаточні» застосовано у 62 (57%), «етапні» – у 16 (15%) і «стабілізуючі стан хворого» – у 12 (11%) пацієнтів. Частка поєднаних втручань в основній групі становила 26%, у порівняльній – 12% ($\chi^2=4,002$; $p=0,04$). Первинні лапаротомні операції виконані у 41 (67%) хворого порівняльної і 19 (17%) хворих основної групи ($\chi^2=40,291$; $p<0,0001$). Стандартні операції, об'єм яких зводився переважно до некрсеквестректомії (НСЕ) із закритим дренажуванням за Бегером, виконані у 26 (55%) хворих основної і 15 (31%) хворих порівняльної групи ($\chi^2=5,018$; $p=0,02$). Кількість НСЕ з наступними етапними санаціями, які здійснювали хворим із поширеними гнійно-некротичними ураженнями, була порівняльною в обох групах: 11 (23%) – в основній і 13 (26%) – в порівняльній ($\chi^2=0,0013$; $p > 0,05$).

Висновки. Застосування опрацьованої тактики хірургічного лікування ГУП з окремим та поєднаним використанням МІТ і стандартних операцій супроводжувалось зменшенням частоти післяопераційних ускладнень з 13,1 до 8,3% та летальності з 14,8 до 9,2%.

Ключові слова: гострий ускладнений панкреатит; мініінвазивні технології; стандартні операції.

Abstract

Objective. To elaborate a surgical tactics for patients, suffering an acute complicated pancreatitis (ACP), using miniinvasive technologies (MIT) and standard surgical interventions.

Materials and methods. There were operated 170 patients, suffering ACP. In the main group (109 patients) a MIT was applied, and in a comparative one (61 patients) the standard operations were used.

Results. MIT as the «definite» were applied in 62 (57%), «staged» – in 16 (15%) and «the patient's state stabilizing» – in 12 (11%) patients. The part of operative interventions in the main group have constituted 26%, and in a comparative one – 12% ($\chi^2=4.002$; $p=0.04$). Primary laparotomic operations were performed in 41 (67%) patients of a comparative group and 19 (17%) patients of the main group ($\chi^2=40.291$; $p<0.0001$). Standard operations, mainly consisted of necrosequesectomies (NSE) with the closed drainage in accordance to Berger procedure were performed in 26 (55%) patients of the main and in 15 (31%) patients of comparative group ($\chi^2=5.018$; $p=0.02$). The NSE quantity with further staged sanations, which were conducted in patients, suffering extended purulent–necrotic affections, was comparable in both groups: 11 (23%) – in the main and 13 (26%) – in a comparative group ($\chi^2=0.0013$; $p > 0.05$).

Conclusion. Application of elaborated tactics of surgical treatment of an ACP with a separate or combined application of MIT and standard operations was accompanied by reduction of postoperative complications rate from 13.1 to 8.3% and lethality – from 14.8 to 9.2%.

Keywords: acute complicated pancreatitis; miniinvasive technologies, standard operations.

Гострий панкреатит (ГП) – це одне з найбільш складних, прогностично малосприятливих та нерідко життєвонебезпечних гострих захворювань органів черевної порожнини [1 – 4].

Проблема лікування хворих із ГП зачіпає не лише суто медичні, а й не менш важливі соціально-економічні аспекти, оскільки серед таких пацієнтів домінують особи чоловічої статі працездатного віку [5 – 7].

Однією з головних складових розв'язання проблеми лікування ГП є хірургічна тактика з визначенням, зокрема, можливостей та доцільності використання МІТ як окремо, так і в поєднанні з відкритими класичними операціями [8 – 10].

Мета дослідження: опрацювати тактику хірургічного лікування хворих із ГУП на підставі з'ясування можливостей і доцільності використання МІТ і стандартних операцій.

Матеріали і методи дослідження

Проведено комплексне обстеження 170 хворих, які перебували на стаціонарному лікуванні у міському панкреатологічному центрі на базі кафедри загальної хірургії Університету з підтвердженням на підставі клінічних, лабораторно-біохімічних, радіологічних та інструментальних досліджень діагнозом ГУП. У відповідності до раніше сформульованого підходу [11] до даної категорії віднесені пацієнти з наявними місцевими/локальними ускладненнями захворювання, а також проявами транзиторної або тривалої органної недостатності. Згідно з класифікацією Атланта–2012 [9] як місцеві ускладнення виокремлені такі види панкреатогенних рідинних скупчень (РС): гострі перипанкреатичні РС з асептичним вмістом без ознак некрозу підшлункової залози (ПЗ) та парапанкреатичної клітковини (Acute peripancreatic fluid collection – APCF); гострі некротичні РС як з рідинним вмістом, так і з фрагментами некротичних тканин внаслідок некрозу паренхіми ПЗ і/або парапанкреатичної клітковини (Acute necrotic collection – ANC); постнекротичні панкреатичні і/або перипанкреатичні РС з рідинним компонентом у вигляді гною та некротизованими тканинами/детритом, переважно інфіковані (Post-necrotic pancreatic/retropancreatic fluid collection – PNFC).

Вік пацієнтів коливався від 22 до 74 років. Жінок було 56 (33%), чоловіків – 114 (67%). Всіх пацієнтів розподілили на дві групи. Основну групу склали 109 хворих, по відношенню до яких реалізовували принцип хірургічного лікування з пріоритетним використанням МІТ. До порівняльної групи віднесено 61 пацієнта, стосовно якого застосовували переважно стандартні хірургічні втручання. Проведено клінічні, лабораторні, біохімічні, радіологічні (рентгенологічні, ультрасонографічні, комп'ютерно-томографічні), інтразональні (езофагогастродуоденоскопічні), інструментальні (відеолапароскопічні), бактеріологічні і патоморфологічні дослідження. Отримані результати опрацьовано за допомогою методів варіаційної статистики з використанням критеріїв Ст'юдента, Фішера та χ^2 .

Аналіз тяжкості перебігу ГУП згідно з критеріями Атланта–2012 надав підставу констатувати тяжкий ГУП у 26 (24%) хворих основної і у 11 (18%) хворих порівняльної групи, помірно тяжкий – відповідно у 83 (76%) і 50 (82%) хворих. Кількість хворих з тяжким ГУП в обох групах істотно не відрізнялась ($\chi^2=3,16$; $p > 0,05$). Отже, виокремлені групи були порівнянними за характером захворювання і тяжкістю його клінічного перебігу.

Результати

Всі пацієнти оперовані з використанням різних хірургічних технологій. В основній групі застосовано переважно МІТ згідно з опрацьованою раніше систематизацією [8] у вигляді ультрасонографічних пункційних, пункційно-дренувальних та відеолапароскопічних методик як «остаточних», «етапних» та «стабілізуючих стан хворого». Зокрема, МІТ як «остаточні» виконано у 62 (57%), «етапні» – у 16 (15%) і «стабілізуючі стан хворого» – у 12 (11%) хворих.

Загальна кількість хірургічних втручань в основній і порівняльній групах істотно не відрізнялась – відповідно 109 і 67 ($\chi^2=0,651$; $p > 0,05$), однак їх структура була різ-

ною. Так, частка поєднаних (мінінвазивних і стандартних) хірургічних втручань в основній групі становила 26% і була суттєво більшою, ніж у порівняльній групі – 12% ($\chi^2=4,002$; $p = 0,04$). Водночас у порівняльній групі частка стандартних хірургічних втручань була значно більшою – 67%, ніж в основній групі – 17% ($\chi^2=40,291$; $p < 0,0001$).

У 29 (26%) хворих із перипанкреатичними РС (APCF) застосовано пункційну, у 17 (16%) хворих з гострими некротичними РС (ANC) – пункційно-дренувальну ультрасонографію. У 16 (15%) хворих із необмеженими РС у вигляді ферментативного перитоніту/панкреатогенного асцити виконано діагностично-лікувальну відеолапароскопію. Внаслідок виконання зазначених МІТ досягнуто кінцевого позитивного лікувального результату.

Таким чином, у 62 (57%) хворих використання МІТ у вигляді пункційної і пункційно-дренувальної ультрасонографії та відеолапароскопії забезпечило сприятливий клінічний перебіг захворювання без необхідності виконання відкритої операції.

Із 6 (6%) хворих, які мали постнекротичні РС (PNFC), незважаючи на застосування інтервенційної сонографії, під час ультрасонографічного моніторингу у 4 верифіковано формування обмеженого рідинного параколярного розрідження в проекції низхідної кишки, у 2 – висхідної. Здійснено санацію зазначених локалізованих вогнищ гнійно-некротичного ураження і дренивання з малих прецизійних люмботомічних розтинів. Хворі одужали.

У 10 (9%) пацієнтів із центральною локалізацією гнійно-некротичного вогнища, у яких застосування пункційно-дренувальної ультрасонографії не мало достатньої клінічної ефективності, виконано хірургічне втручання з мало лапаротомного доступу із санацією чіткого демаркованих девіталізованих тканин. Необхідності виконання в подальшому повторних етапних операцій не виникало.

Отже, у 16 (15%) хворих після застосування МІТ констатовано обмеження зон некротично-гнійного ураження, що створювало умови для їх санації і дренивання на наступному стандартному операційному етапі з використанням малих розрізів.

У 12 (11%) хворих з тяжким ГУП та гнійно-некротичними місцевими ускладненнями на фоні нестабільної гемодинаміки і маніфестативних проявів поліорганної недостатності (ПОН) виконано інтервенційно-дренувальну ультрасонографію. Після даного втручання разом з інтенсивною інфузійною медикаментозною терапією в умовах РАВ впродовж 2 – 3 діб було досягнуто оптимальної стабілізації стану хворих, нівельовано прояви ПОН і виконано традиційну відкриту операцію в значно кращих умовах.

Реалізація напрацьованих тактичних підходів з використанням МІТ сприяла зведенню показань до проведення відкритих втручань. Якщо в порівняльній групі первинні лапаротомні операції було виконано у 41 (67%) хворого, то в основній групі – у 19 (17%), тобто у 2 рази рідше ($\chi^2=40,291$; $p < 0,0001$). У 28 (26%) пацієнтів основної групи стандартні операції виконані як поєднані після мінінвазивних «етапних», застосованих у 16 (15%) хворих, і «стабілізуючих стан хворого», застосованих у 12 (11%) хворих.

Принципово важливий технічний елемент лапаротомного хірургічного втручання полягав у виборі оптималь-

ного операційного доступу, який би забезпечував належну експлорацію зі створенням умов для повноцінної та адекватної ревізії як ПЗ, так і всіх вірогідних ділянок ураження заочеревинної клітковини. В основній групі домінував дугоподібний підреберний (субкостальний) доступ – у 26 (55%) хворих ($\chi^2=14,287$; $p = 0,0002$). У порівняльній групі частіше використовували верхньо–середню лапаротомію – у 37 (76%) хворих ($\chi^2=38,43$; $p < 0,0001$).

Об'єм операцій в основній групі на відміну від порівняльної полягав переважно у НСЕ із закритим проточно–промивним/проточно–аспіраційним дрениванням за Бегером – відповідно у 26 (55%) і 15 (31%) хворих ($\chi^2=5,018$; $p = 0,02$), оскільки застосування МІТ привело до формування обмежених ділянок гнійно–некротичного ураження, санація яких за допомогою даного способу була ефективною.

Напіввідкриту методику з використанням трубчатогумових дренажів або дренажів Пенроуз застосували у 21 (43%) хворого порівняльної групи і 4 (9%) хворих основної групи ($\chi^2=12,965$; $p = 0,0003$). Кількість НСЕ з наступними етапними санаціями шляхом програмованих релапаротомій, які здійснювали при поширених (більше двох ділянок) гнійно–некротичних ураженнях, була порівняною в обох групах: 11 (23%) – в основній і 13 (26%) – в порівняльній ($\chi^2=0,0013$; $p > 0,05$).

Порівняння основних клініко–статистичних показників ефективності лікування із застосуванням опрацьованої хірургічної тактики в основній і порівняльній групах показало, що частота післяопераційних ускладнень зменшилась з 13,1% – в порівняльній групі до 8,3% – в основній, а післяопераційна летальність – відповідно з 14,8 до 9,2%.

Обговорення

Питання адекватної хірургічної тактики при ГП продовжують залишатися предметом численних дискусій [1, 7, 8]. Це стосується перш за все контраверсійності поглядів на можливості, місце та доцільність використання МІТ [4, 6, 10]. Поряд з аргументами на користь використання стандартних операцій з огляду на їх ефективність, не менш переконливими є й обґрунтування необхідності більш широкого застосування МІТ [3, 5, 7]. Оцінюючи власний досвід використання подібних втручань при ГП, окремі дослідники констатують зменшення частоти ускладнень до 5%, відкритих операційних втручань – до 3%, летальності – до 20% [8]. Інші іноземні автори вказують, що в цілому МІТ є ефективними у 60 – 84% хворих при морбідності до 90% і летальності до 24% [10]. Разом з тим дані методики пов'язані з необхідністю проведення множинних КТ з променевим навантаженням на пацієнта та подорожчанням вартості лікування [4, 9, 10]. Отже, однозначних чітких рекомендацій щодо використання тієї чи іншої хірургічної технології в конкретних клінічних ситуаціях немає. Опрацьований підхід визначає нішу МІТ та констатує ефективне їх застосування окремо і в поєднанні із стандартними втручаннями.

Висновки

1. У результаті хірургічного лікування хворих із ГУП з реалізацією опрацьованих тактичних підходів, які передбачають використання як МІТ, так і стандартних хірургічних технологій – інтервенційної сонографії і відеолапароскопії, істотно збільшується частка мініінвазивних методик, застосованих як окремо, так і в поєднанні із стандартними відкритими операціями.

2. При обмежених гнійно–некротичних ураженнях ПЗ і/або парапанкреатичної/параколярної клітковини ефективною є лапаротомія із санацією вогнища запалення та закритим дрениванням за Бегером, а при поширеному процесі – НСЕ з наступними етапними санаціями шляхом програмованих релапаротомій.

3. Опрацьована хірургічна тактика, яка передбачає окреме виконання МІТ та в поєднанні із стандартними відкритими втручаннями, супроводжується зменшенням частоти післяопераційних ускладнень та летальності.

References

1. Working Group IAP/APA Acute Pancreatitis Guidelines. IAP/APA evidence-based guidelines for the management of acute pancreatitis. *Pancreatology*. 2013;13:e1–15. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.pan.2013.07.063>
2. Копчак ВМ. Suchasna taktyka khirurgichnoho likuvannia tiazhykhykh formh ostroho pankreatytu. *Klinichna khirurgiia*. 2011;5:17–9. [In Ukrainian].
3. Fomin PD, Berezhnitskyi YaS, Andriushchenko VP, Boiko VV, Velihotskyi MM, Dronov OI, et al. Udoshkonaleni alhorytmy diahnostryky ta likuvannia hostroho pankreatytu. *Metodychni rekomendatsii*. Kyiv; 2012. 80 p. [In Ukrainian].
4. Babu BI, Sheen AJ, Lee SH, O'Shea S, Eddleston JM, Siriwardena AK. Open pancreatic necrosectomy in the multidisciplinary management of postinflammatory necrosis. *Ann Surg*. 2010;251:783–6. doi: 10.1097/SLA.0b013e3181b59303
5. Zaporozhchenko BS, Korytna HYu, Muraviov PT. Vplyv membrannoho plazmaferezu na perebih endotoksykozu pry hostromu destruktivnomu pankreatyti. *Klinichna khirurgiia*. 2013;9:26–8. [In Ukrainian].
6. Andriushchenko DV, Maglevanyi VA, Andriushchenko VP. Ostryi pankreatit: prioritetnye sostavliaiushchie kompleksnogo khirurgicheskogo lecheniia s poziciei sovremennykh nauchnykh issledovani. *Mezhdunarodnyi nauchno–prakticheskii zhurnal Khirurgiia Vostochnaia Evropa*. 2013;2:120–6. [In Russian].
7. Dronov AI, Kovalskaia IA, Uvarov VIu. Osobennosti patogeneticheskogo pokhoda k lecheniiu ostrogo nekroticheskogo pankreatita. *Ukrainskii zhurnal khirurgii*. 2013;3:145–9 [In Russian].
8. Freeman ML, Werner J, van Santvoort H. International Multidisciplinary Panel of Speakers and Moderators. Intervention for necrotizing pancreatitis summary multidisciplinary consensus conference. *Pancreas*. 2012;8:1176–94. doi: 10.1097/MPA.0b013e318269c660
9. Banks PA, Bollen TL, Dervenis C, Gooszen HG, Johnson CD, Sarr MG, et al. Acute Pancreatitis Classification Working Group. Classification of acute pancreatitis–2012: revision of the Atlanta classification and definitions by international consensus. *Gut*. 2013;62:102–11. doi: 10.1136/gutjnl-2012-302779
10. Aitken EL, Gough V, Jone A. Observation study of intra-abdominal pressure monitoring in acute pancreatitis. *Surgery*. 2014;5:910–8. doi: 10.1016/j.surg.2013.12.028
11. Andriushchenko DV. Osoblyvosti terminolohii ta klasyfikatsii hostroho pankreatytu. *Klinichna khirurgiia*. 2014;11:35–7. [In Ukrainian].